

© Петрушанко Т.О., Островська Л.Й., Попович І.Ю.

УДК: 378-057.875:616.31

Петрушанко Т.О., Островська Л.Й., Попович І.Ю.

ВДНЗУ "Українська медична стоматологічна академія" (вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ У ФОРМУВАННІ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ "ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ"

Резюме. Стаття присвячена питанням організації проведення практичних занять із лабораторної діагностики при захворюваннях слизової оболонки порожнини рота та хворобах пародонта в терапевтичній стоматології зі студентами X семестру навчання на стоматологічному факультеті на основі кредитно-модульної системи. Проаналізовано переваги та недоліки цієї системи в засвоєнні знань, умінь та розвитку клінічного мислення студентів.

Ключові слова: самостійна робота студентів, лабораторні заняття, терапевтична стоматологія.

У роботі наголошено на необхідності пошуку нових педагогічних технологій, які б сприяли розвитку у студентів-медиків клінічного мислення [Закон України ..., 2002]. Формування клінічного мислення великою мірою визначається знаннями теорії стоматології, розумінням алгоритму діагностичного пошуку, особистим досвідом [Зінчук та ін., 2013].

За останні роки система вищої медичної освіти України зазнала суттєвих змін, що пов'язані, головним чином, з реформуванням первинної ланки охорони здоров'я і появою при цьому нових завдань. Підготовка лікаря в сучасних умовах повинна відповідати як вимогам охорони здоров'я, так і суспільства в цілому. Сучасний лікар повинен бути не тільки компетентним у галузі своїх вузько професійних завдань, але й легко орієнтуватися в питаннях громадського здоров'я, нових методів діагностики та лікування, основ доказової медицини, володіти інформацією з міждисциплінарних областей [Зінчук та ін., 2013]. Завдання, які сучасність ставить перед вищою медичною школою, зводяться, в основному, до підвищення якості професійної підготовки фахівців.

Метою роботи було визначення нових педагогічних технологій, які б сприяли розвитку у студентів-медиків клінічного мислення.

Ефективність навчання багато в чому залежить від засвоєння та впровадження нових інтенсивних методів викладання, заснованих на новій ідеології, мотивації до пізнання, активної участі в процесі навчання самих студентів, усвідомлення ними ролі самопідготовки, засвоєння принципів доказової медицини та застосування її в процесі навчання.

Взаємодія викладача та студента в навчальному процесі відбувається на принципово новій основі: на основі індивідуальної роботи викладача та самостійної роботи студента в процесі освоєння модулів дисципліни ті, хто навчається, усвідомлено й самостійно досягають певного рівня підготовленості [Петрушанко та ін., 2013]. Успішність модульного навчання залежить від отримання паритетних взаємин між викладачами і студентами [Васлюк та ін., 2010; Туркот, 2011].

Важливу роль у підвищенні якості навчання відіграє

самостійна робота студентів, значення якої весь час збільшується при переході на кредитно-модульну систему навчання. У широкому сенсі під самостійною роботою розуміють різноманітні види індивідуальної та колективної пізнавальної діяльності студентів, спрямованої на виконання завдань навчального, дослідницького характеру із методичним супроводженням викладача, але без його участі [Васлюк та ін., 2010].

Жодні знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Це одне з основоположних правил, на яких ґрунтується вся навчальна діяльність. Особливо значима роль самостійної роботи у вищій школі, де вона є найважливішим елементом навчального процесу [Туркот, 2011].

Метою проведення лабораторного заняття на кафедрі терапевтичної стоматології є найбільш повне розкриття навчальної теми, вміння інтерпретувати її згідно з майбутньою професійною діяльністю. Високопрофесійних фахівців необхідно готувати до безперервної освіти і самоосвіти, формувати потребу самостійно засвоювати знання і поповнювати їх, швидко орієнтуватися в потоці сучасної медичної і наукової інформації. Цього можна досягти лише шляхом самостійної роботи. Випускник українського медичного вишу повинен самостійно працювати над медичною літературою, вміти ототожнювати отримані знання з результатами клінічних обстежень хворого, розуміти патофізіологічні зміни в організмі за розвитку хвороби.

Тому, одним з найскладніших і найважливіших завдань професійної підготовки майбутнього лікаря є формування у нього клінічного мислення, навчити робити те, з чим стикається в своїй повсякденній роботі кожний лікар. Клінічне мислення - це своєрідна розумова діяльність лікаря, яка передбачає особливі форми аналізу та синтезу, пов'язані з необхідністю зіставити загальну картину хвороби з виявленим симптомокомплексом захворювання, сформулювати стратегію і тактику діагностики, лікування та профілактики. Формування клінічного мислення - це основне завдання вищої медичної освіти.

На практичних заняттях на кафедрі терапевтичної стоматології ВДНЗУ "УМСА" робота студентів регламен-

тована в часі, прив'язана до певного місця, проводиться під керівництвом викладача [Петрушанко та ін., 2013]. Контроль результатів такої роботи здійснюється в рамках заняття. Для активізації діяльності студентів необхідна наявність серйозної мотивації до навчання. На базі кафедри терапевтичної стоматології одним із варіантів реалізації такої мотивації є проведення лабораторних занять у Х семестрі, що має на меті контроль знань студентів з міждисциплінарних областей, розвиток їх клінічного мислення.

При викладанні лабораторного заняття велика увага приділяється підвищенню ролі моделюванню клінічних ситуацій за умов отримання результатів лабораторних обстежень. На даному етапі звертається увага на точність і швидкість логічного мислення студентів, призначення інших додаткових методів обстеження (в разі необхідності) та складання плану лікування.

Таке заняття будується за проблемним типом, що і зумовлює подальшу тактику самостійного розв'язання поставленого завдання особисто студентами: виділення проблеми та її формування - попередній етап (знати показники загального аналізу крові та сечі людини, вміти інтерпретувати відхилення від норми, встановити діагноз), генерація ідей - висунення гіпотези, пошук, знаходження і здійснення способу її перевірки (за потреби призначення додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження, проведення диференціальної діагностики, визначення лікувальної тактики), прийняття рішень - використання отриманих результатів для обґрунтування діагнозу, прогнозу і методів профілактики. Суть процесу полягає в тому, що групі студентів пропонується клінічна ситуація. Протягом декількох хвилин кожного учасника просять представити максимально можливу кількість ідей. При цьому дозволено висловлювати будь-які ідеї. На наступному етапі учасників "мозкового штурму" просять проаналізувати ідеї, запропоновані іншими, наприклад, комбінуючи елементи двох або трьох запропонованих ідей. На завершальному етапі проводиться відбір кращого рішення. У цей час не діють заборони і не даються ніякі оцінки. У студентів є можливість розібрати пропозиції, висловити незгоду і обговорити всі запропоновані ідеї.

В якості об'єкта "мозкового штурму" на лабораторних заняттях представляємо реальні дані результатів лабораторних досліджень - медична документація або фото- та відеоматеріали (результати загального аналізу крові, сечі, біохімічного аналізу крові, сечі; даних цитологічного, гістологічного, мікробіологічного, бактеріологічного методів діагностики, результатів методу ПЛР та імуноферментного аналізу), що мають діагностичну складність. Студентам пропонується провести їх аналіз та передбачити зміни у загальному стані пацієнта (або ж встановити діагноз). Основним завданням є визначення діагностичного алгоритму, лікарської тактики.

Ми вважаємо, що аналіз результатів лабораторних методів досліджень при хворобах слизової оболонки

порожнини рота та пародонта, спрямований на поглиблення клінічного мислення студента в межах його знань, так як останні можуть бути лише симптомом численних загальних захворювань. В свою чергу, викладач має можливість визначити інтелектуальний розвиток студентів, на практиці пов'язувати теоретичні та практичні вміння, які опановувались під час тестових завдань і теоретичного розгляду матеріалу. Особливо слід підкреслити важливість оцінки кінцевого результату з метою виявлення прогалин у знаннях, намітити шляхи їх усунення та визначити ступінь готовності майбутнього фахівця до самостійної практичної роботи.

Необхідно зазначити, що під час проведення лабораторних занять студенти використовують, переважно, реконструктивний та творчий рівні самостійної роботи. Викладання лабораторних занять на кафедрі відбувається на основі навчального плану та навчальної програми з дисципліни, які визначають обсяг цієї роботи і контроль її реалізації. Методичне забезпечення виконання самостійної роботи на кафедрі складається з тематичних вказівок, матеріалу для самоконтролю, використання нових інформаційних технологій, насамперед, мультимедійних засобів для більш наглядного та якісного подання матеріалу.

Викладання лабораторного заняття базується на індивідуально-орієнтованому підході, що передбачає розробку завдань різних рівнів складності, враховуючи індивідуальні особливості різних груп студентів при складанні навчальних завдань, створення позитивного емоційного середовища на заняттях, поєднання групових та індивідуальних форм роботи студентів. Отже, самостійна пізнавальна діяльність надає людині змогу не тільки отримувати нові знання й аналізувати їх, а й вчитися поповнювати їх протягом усього життя. Роль викладача в модернізованій системі навчання залишається такою ж важливою, як і раніше, але змінюються його основні функції: викладач не є тепер джерелом первинної змістової інформації, а лише організатором пізнавальної діяльності студентів. Він консультує і здійснює систематичний контроль самостійної роботи студентів, орієнтує їх на будь-які види самостійної діяльності, на пріоритет діяльності дослідницького і творчого характеру.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Таким чином, переваги інтерактивних методів навчання полягають в тому, що вони не тільки дають знання, а й створюють основу для вирішення проблем, сприяючи становленню сучасного фахівця. Позитивним моментом у процесі є залучення студентів в освітній процес та перетворення студента в його активного учасника.

2. Проведення лабораторних занять на кафедрі терапевтичної стоматології дає змогу розвивати клінічне логічне мислення у студентів-субординаторів, спонукає до аналізу, узагальнення і порівняння фактів, кон-

кретизації та висновків, постановки конкретних питань, розв'язання проблемних завдань.

Отже, під час навчання, заснованого на проблемі, студенти стикаються з ситуаціями, які зустрічаються в

реальній практичній діяльності з усіма її проявами і складнощами, що вимагає від нього подальшого творчого підходу і пошуку оптимальних шляхів вирішення проблеми.

Список літератури

Васлюк В.М. Основи клінічного мислення і болонський процес /В.М.Васлюк, Л.П.Боднар, Л.П.Мартинюк // Медична освіта.- 2010.- №4.- С.36-40.

Закон України "Про вищу освіту" //Освіта.- 2002. (20-27 лютого).- С.5-15.

Зінчук О.М. Формування у студентів клінічного мислення при вивченні дисциплін терапевтичного профілю

/О.М.Зінчук, Р.Ю.Грицько, Б.В.Дибас //Матер. доп. Навч.-метод. конф. "Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі".- Тернопіль, 2013.- С.372-373.

Самостійна робота студентів - важливий компонент навчального проце-

су /Т.О.Петрушанко, Н.М.Іленко, Е.В.Ніколишина [та ін.] //Тези доп. навчально-метод. конф. "Європейський вибір - невід'ємна складова розвитку вищої медичної освіти України".- Полтава, 2013.- С.63-64.

Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. /Т.І.Туркот.- К.: Кондор, 2011.- 628с.

Петрушанко Т.А., Островская Л.И., Попович И.Ю.

ЗНАЧЕНИЕ ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТИЯ В ФОРМИРОВАНИИ КЛИНИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ-СТОМАТОЛОГОВ ПО ДИСЦИПЛИНЕ "ТЕРАПЕВТИЧЕСКАЯ СТОМАТОЛОГИЯ"

Резюме. *Статья посвящена вопросам организации проведения практических занятий по лабораторной диагностике при заболеваниях слизистой оболочки полости рта и заболеваниях пародонта в терапевтической стоматологии со студентами X семестра обучения на стоматологическом факультете в условиях кредитно-модульной системы. Проанализированы преимущества и недостатки этой системы в усвоении знаний, умений и развитии клинического мышления студентов.*

Ключевые слова: *самостоятельная работа студентов, лабораторные занятия, терапевтическая стоматология.*

Petrushanko T.A., Ostrovskaya L.Y., Popovich I.Yu.

VALUE OF LABORATORY CLASSES IN FORMATION OF CLINICAL THINKING OF THE FUTURE DENTISTS ON DISCIPLINE "THERAPEUTIC DENTISTRY"

Summary. *The article is devoted to the organization of practical classes on laboratory diagnostics for diseases of the oral mucosa and periodontal diseases in therapeutic dentistry students of X semesters of study at the dentistry faculty in terms of credit-modular system. The advantages and disadvantages of this system in the assimilation of knowledge and the development of clinical thinking of students.*

Key words: *independent work of students, laboratory classes, therapeutic dentistry.*

Рецензент: *д.мед.н., професор Єрошенко Г.А.*

Стаття надійшла до редакції 17.06.2015 р.

Петрушанко Тетяна Олексіївна - д.мед. н., професор, завідувачка кафедрою терапевтичної стоматології ВДНЗУ "УМСА"; +38 050 632-15-40; Petrushanko@yandex.ru

Попович Іван Юрійович - к.мед.н., асистент кафедри терапевтичної стоматології ВДНЗУ "УМСА"; +38 050 889-69-11; ivanstomat@mail.ru

Островська Людмила Йосипівна - к.мед.н., асистент кафедри терапевтичної стоматології ВДНЗУ "УМСА"; +38 050 634-44-89; lyudmilaostrovsk@mail.ru